

Biuletyn

Centrum Studiów Migracyjnych
Uniwersytetu Łódzkiego

nr 2 (11), luty 2021

Drodzy Czytelnicy,

zapraszamy do lektury drugiego w 2021 roku Biuletynu Centrum Studiów Migracyjnych UŁ. Tym razem dr Karolina Podgórska (UMCS) przedstawia skalę i charakterystykę imigracji edukacyjnej do Polski oraz sposoby tworzenia i podtrzymywania sieci społecznych przez studentów cudzoziemców.

Każdego miesiąca na łamach Biuletynu publikujemy najnowsze analizy, komunikaty z badań oraz komentarze do bieżących wydarzeń migracyjnych w Polsce i na świecie. Osoby zainteresowane publikowaniem w Biuletynie zapraszamy do kontaktu: csm@uni.lodz.pl

Życzymy miłej lektury!

**CENTRUM
STUDIÓW
MIGRACYJNYCH**
Uniwersytet Łódzki

ul. Rewolucji 1905 r. 41/43
pok. C-025, 90-214 Łódź
www.csm.uni.lodz.pl
email: csm@uni.lodz.pl

Karolina Podgórska

Studenci zagraniczni w Polsce i ich społeczne sieci w czasach pandemii

Studenci zagraniczni w Polsce w przededniu epidemii

Wg danych GUS zaprezentowanych w raporcie „Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2019 roku” (2020), w Polsce na studia wyższe w roku akademickim 2019/2020 zapisanych było ponad 1,2 mln studentów, z tego 6,8% cudzoziemców, tj. ponad 82 tys. osób. Zdecydowana większość z nich (ponad 71 tys.) studiowała na studiach stacjonarnych, natomiast proporcja studentów na uczelniach publicznych i prywatnych była bardziej wyrównana (52% do 48%). Najwięcej studentów cudzoziemskich uczyło się na Uniwersytecie Jagiellońskim (2980 osób) Uniwersytecie Warszawskim (2885), Uniwersytecie Łódzkim (1801), Politechnice Warszawskiej (1747), Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (1714) oraz na Uniwersytecie Wrocławskim (1532).

Istotnym dla uczelni wskaźnikiem w tym obszarze poza liczbą studentów jest tzw. umiędzynarodowienie – mierzone jako stosunek liczby studentów zagranicznych do liczby ogółu studentów. Wskaźnik umiędzynarodowienia polskich uczelni od lat rośnie – osiągając wg ostatnich danych 6,83% (zob. tab. 1).

Chociaż – jak wskazują informacje z najnowszego raportu Konferencji Rektorów Szkół Polskich i Fundacji Edukacyjnej „Perspektywy” (*Studenci zagraniczni w Polsce 2020*) – wzrost ten w ostatnim uwzględnionym w analizach roku akademickim (2019/2020) wynika ze spadku liczby studentów ogółem. Autorzy raportu podkreślają, że jest to alarmujący sygnał, związany dodatkowo także ze spadkiem liczby studentów zagranicznych w porównaniu do poprzedniego roku akademickiego o ponad 26 tys. osób. Sytuacja ta związana może być z uwarunkowaniami zewnętrznymi a więc ograniczeniem mobilności fizycznej – w tym także tej edukacyjnej – w pandemii.

Największą popularnością cieszyły się wśród obcokrajowców kierunki studiów z grupy biznesu, administracji i prawa (24,2 tys.), nauk społecznych, dziennikarstwa i informacji (12,4 tys.), zdrowia i opieki społecznej (10,8 tys.). Mniej popularne były nauki humanistyczne i sztuka (8,4 tys.), kierunki związane z usługami (8 tys.), kierunki związane z techniką, przemysłem i budownictwem (6 tys.) oraz kierunki

Tabela 1. Wskaźnik umiędzynarodowienia polskich uczelni

	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
Liczba studentów ogółem	1 927 762	1 900 014	1 841 251	1 764 060	1 676 927	1 548 748	1 469 386	1 405 133	1 348 822	1 291 870	1 230 254	1 203 998
Liczba studentów cudzoziemców	15 862	17 000	21 474	24 253	29 172	35 983	46 101	57 119	65 793	72 743	78 259	82 194
Wskaźnik umiędzynarodowienia	0,82%	0,89%	1,17%	1,37%	1,74%	2,32%	3,14%	4,07%	4,88%	5,63%	6,37%	6,83%

Źródło: *Studenci zagraniczni w Polsce 2020*

rolnicze (w sumie 946 osób). Na uczelniach medycznych studiowało aż 7,8 tys. cudzoziemców, w tym najwięcej na Uniwersytecie Medycznym w Lublinie, Uniwersytecie Medycznym im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu i Gdańskim Uniwersytecie Medycznym.

Reprezentacje narodowościowe

Z rozkładu narodowościowego studentów zagranicznych można wywnioskować, że najliczniejszą

grupą tuż przed epidemią, podobnie zresztą jak w latach poprzednich, byli studenci europejscy, w tym pochodzący przede wszystkim z Ukrainy i Białorusi, których od pewnego czasu dynamicznie przybywa (zob. tab. 2). Te dwie grupy stanowiły w sumie prawie 58% wszystkich studiujących w Polsce cudzoziemców. Inne znaczące grupy narodowościowe to reprezentanci Azji: przede wszystkim Hindusi, Chińczycy, Kazachowie, Azerowie. W Polsce uczyło się także 3 886 studentów programu Erasmus+, z czego większość (2810 osób) pochodziła z państw tzw. Starej Unii Europejskiej (OPI 2021).

Tabela 1. Rozkład narodowościowy studentów zagranicznych studiujących w Polsce w roku akademickim 2019/2020 z podziałem na regiony pochodzenia, z wyszczególnieniem najliczniejszych grup narodowościowych

Studenci cudzoziemcy w Polsce w roku akademickim 2019/2020			
	wszyscy	w tym na pierwszym roku studiów	osoby polskiego pochodzenia
O G Ó Ł E M	82194	25371	7209
Europa	61881	19422	7031
Białoruś	8373	3370	3084
Ukraina	39017	12846	3209
Azja	15424	4313	122
Azerbejdżan	1256	258	2
Chiny	1492	332	0
Indie	3388	588	1
Kazachstan	1320	561	76
Tajwan	1007	189	0
Uzbekistan	1032	619	25
Ameryka Północna i Środkowa	1204	232	47
Stany Zjednoczone	727	130	39
Ameryka Południowa	386	97	6
Brazylia	122	56	5
Afryka	3253	1299	3
Egipt	204	57	0
Etiopia	270	148	0
Nigeria	513	164	0
Rwanda	270	104	0
Zimbabwe	767	406	0
Australia i Oceania	42	6	0
Australia	18	3	0
Papua–Nowa Gwinea	14	1	0

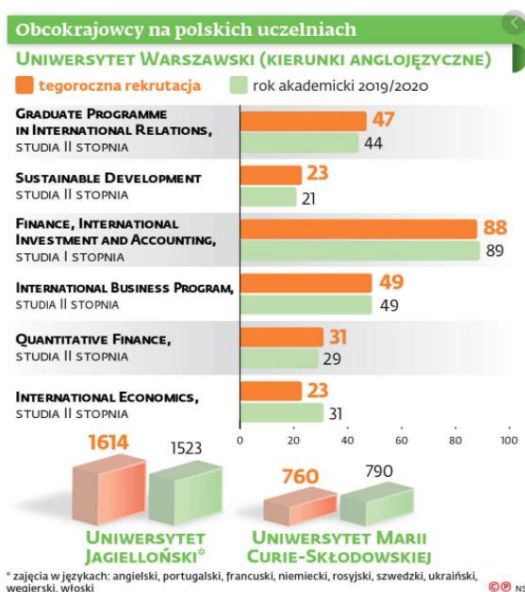
Źródło: opracowanie własne Autorki na podstawie danych GUS (2020)

Z pochodzeniem studentów zagranicznych związany jest też kolejny rodzaj wskaźnika, jakim operują uczelnie wyższe – wskaźnik wielokulturowości oznaczający liczbę państw, z których przyjechała i studiuje na tejsze uczelni określona liczba osób (10 lub mniej, choć w ostatnim raporcie „Studenci zagraniczni w Polsce” porównania czynione są na podstawie obecności co najmniej trzech studentów z danego kraju). Nie zawsze wysoki wskaźnik umiędzynarodowienia wiąże się z wysokim wskaźnikiem wielokulturowości i proporcją studentów w ramach danych grup. Przykładem może być Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie, od lat przodujący w rankingach umiędzynarodowienia, wedle ostatnich danych goszczący studentów aż z 17 państw, w którym jednak studenci z Ukrainy stanowią 64% ogółu zagranicznych słuchaczy.

Sytuacja w roku akademickim 2020/2021

Niedostępne są jeszcze zbiorcze dane dotyczące liczby studentów zagranicznych w roku akademickim 2020/2021, z pewnością jednak jego charakterystyka będzie szczególna. Większość uczelni w Polsce rozpoczęła kształcenie w październiku w systemie zdalnym lub hybrydowym, dość szybko przechodząc na całościową edukację online. Może mieć to wpływ zarówno na liczbę studentów zapisanych na studia, jak i na ich fizyczną obecność w Polsce. Część studentów zagranicznych uczy się z domów w państwach pochodzenia, część pozostaje w Polsce. Tę drugą grupę stanowią najczęściej osoby, które posiadają w naszym kraju pracę bądź znajdują się już na zaawansowanym etapie studiów. Pomimo globalnych obaw co do nieuniknionego ograniczenia liczby studentów zagranicznych, uczelnie polskie nie alarmują na temat gwałtownego spadku zapisanych na studia cudzoziemców: „*pomimo nadzwyczajnych okoliczności będących efektem pandemii i licznych obostrzeń skutkujących m.in. tym, że nauka jest – co do zasady – prowadzona zdalnie, liczba zagranicznych studentów na polskich uczelniach nie spadła, a na niektórych wręcz wzrosła*” (Szewiotta 2020). Dane zaprezentowane na rys. 1 obrazują tę sytuację.

Rysunek 1. Rekrutacja cudzoziemców na studia w czasach pandemii – przykład trzech uczelni.

Źródło: Szewiotta 2020

Odnotowano natomiast wyraźny spadek studentów programu Erasmus+ wybierających studia na polskich uczelniach – takich osób jest o około połowę mniej niż w czasach „normalnych”, dodatkowo również część z nich korzysta z tzw. mobilności wirtualnej, pozostając w miejscu zamieszkania i studiując online.

Sieci społeczne migrantów edukacyjnych

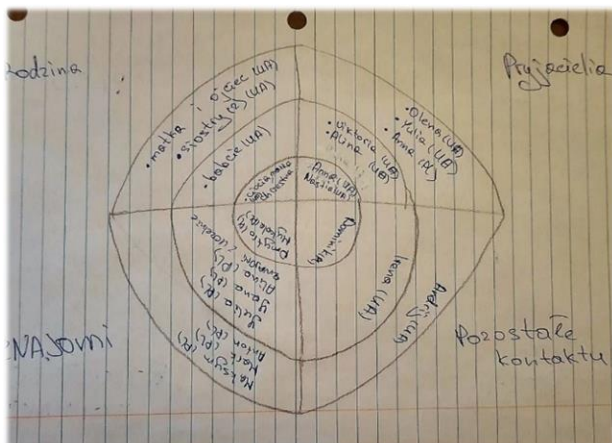
Mobilność studencka to specyficzny obszar badawczy, uwypuklają się w nim bowiem zarówno szczególne motywy migracji, jak również nietypowe charakterystyki jej przebiegu, prowadzące czasami do tzw. supermobilności albo migracji wielokrotnych. Szczególnym kontekstem, w którym ten rodzaj mobilności może być analizowany, jest funkcjonowanie studentów w ramach sieci społecznych, opierających się na różnych rodzajach więzi, w klasycznym ujęciu Marka Granovettera (1973) określanych jako więzi spajające – silne (*bonds*) i łączące – słabe (*bridges*). Sieci w mobilności pełnią różne funkcje, a w sytuacji mobilności studenckiej szczególnie stanowią wsparcie w procesach adaptacyjnych. Wiele procesów sieciowych dzieje się w sferze wirtualnej, za pośrednictwem różnorodnych narzędzi kontaktu nieformalnego. Sytuacja pandemii uwypukla różne kwestie związane z funkcjonowaniem sieci społecznych studentów zagranicznych, m.in.:

- zjawisko „zamrożenia” sieci zbudowanych przed lock downem i przeniesienia relacji w nich panujących do sfery wirtualnej,
- zjawisko „odpamiętania” sieci sprzed migracji, związane z etapem/epizodem powrotu do państwa pochodzenia na czas kształcenia zdalnego,
- zjawisko niespodziewanego wzmocnienia „podwójnej przynależności” i tęsknoty za rozpoczętym etapem życia wśród studentów podejmujących decyzję o tymczasowym powrocie do państwa pochodzenia („zawieszenie w transnarodowości”),
- zjawisko ograniczonego dostępu do nowych osób w sieciach, szczególnie pochodzących z Polski,

- uwypuklenie roli nowych technologii jako obligatoryjnych w podtrzymywaniu i rozwijaniu sieci społecznych, także szczególnie w kontekście komunikacji formalnej, związanej z realizacją programu studiów.

Są to ważne aspekty funkcjonowania studentów zagranicznych w Polsce. Wiele informacji na ten temat pozyskać można prowadząc badania w nurcie Analizy Sieci Społecznych, szczególnie jego jakościowym komponentcie. Stosowanie socjogramów (zob. rys. 2) w połączeniu z wywiadem, jako techniką „rozczytywania” sieci i refleksji nad ich zmiennością i procesualnością (Ryan 2020), stanowi interesujące pole badawcze.

Rysunek 2. Przykład socjogramu wizualizującego sieci społeczne

Źródło: materiały badawcze autorki

Przykładem jego eksploracji są badania Autorki realizowane obecnie w ramach grantu Miniatura (nr 2019/03/X/HS6/02002) pt. *Polscy i ukraińscy studenci za granicą – struktura sieci społecznych w procesie migracji*, który jest finansowany przez Narodowe Centrum Nauki. Szczegółowe wyniki analiz opublikowane zostaną w kolejnych tekstach Autorki.

Bibliografia:

- GUS (Główny Urząd Statystyczny) (2020), *Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2019 roku*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/edukacja/edukacja/szkolnictwo-wyzsze-i-jego-finance-w-2019-roku,2,16.html>
- Studenci zagraniczni w Polsce 2020, Raport statystyczno-informacyjny przygotowywany w ramach programu Study in Poland realizowanego przez Konferencję Rektorów Szkół Polskich i Fundację Edukacyjną „Perspektywy”* (2020), <http://studyinpoland.pl/raport2020/>
- OPI (Ośrodek Przetwarzania Informacji) (2021), *Opracowanie własne Ośrodka Przetwarzania Informacji – Państwowego Instytutu Badawczego na podstawie systemu POL-on i sprawozdania GUS S-10*, https://radon.nauka.gov.pl/raporty/GUS_Erasmus_studenci_
- Szewiwa P. (2020), *Studenci z Ukrainy nie boją się wirusa*, „Dziennik Gazeta Prawna”, <https://serwis.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/1494812,liczba-studentow-z-zagranicy-2020-koronawirus.html>
- Granovetter M. (1973), *The strength of weak ties*, “American Journal of Sociology”, 78, 1360-1380.
- Ryan L., (2020), *Telling network stories: researching migrants` changing social relations in places over time*, “Global Networks”, <https://doi.org/10.1111/glob.12295>

O Autorce:

Dr Karolina Podgórska

Adiunkt w Katedrze Socjologii Zmiany Społecznej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Jest absolwentką stosunków międzynarodowych na Wydziale Politologii oraz socjologii na Wydziale Filozofii i Socjologii UMCS. W 2011 roku uzyskała stopień doktora nauk społecznych w zakresie nauk o polityce. Przez wiele lat pracowała w Uniwersyteckim Centrum Zdalnego Nauczania i Kursów Otwartych UMCS jako metodyk zdalnego nauczania. Dr Podgórska współpracowała też z Wydziałem Politologii UMCS, zaś od 2017 r. współpracuje z Ośrodkiem Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego.

Adres email: karolina.podgorska@poczta.umcs.lublin.pl

Sugerowane cytowanie:

Podgórska I. (2021), *Studenci zagraniczni w Polsce i ich społeczne sieci w czasach pandemii*, „Biuletyn Centrum Studiów Migracyjnych UŁ”, 2(11), www.csm.uni.lodz.pl

Biuletyn redaguje: Marcin Gońda

**CENTRUM
STUDIÓW
MIGRACYJNYCH**
Uniwersytet Łódzki

ul. Rewolucji 1905 r. 41/43
pok. C-025, 90-214 Łódź
www.csm.uni.lodz.pl
email: csm@uni.lodz.pl